

УДК [271.22 : 94] (7)

ОСНОВНІ ВІХИ РОЗВИТКУ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В АМЕРИЦІ

Василь Гончарук

Національний університет «Острозька Академія»
Україна, 35800, Рівненська область, м. Острог, вул. Семінарська, 2
e-mail: goncharukvasyl@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5445-1996>

У статті досліджено основні віхи розвитку Православної церкви в Америці. Проаналізовано передумови виникнення та поширення православ'я на території Північної Америки. Розкрито етапи становлення Православної церкви в Америці на Північноамериканському континенті. Розглянуто історичний шлях здобуття автокефалії.

Ключові слова: Православна церква в Америці, православ'я, православна місія, автокефалія, Північна Америка, Тимчасовий митрополичий округ, Руська православна церква, Російська православна церква

Православна церква в Америці є відносно молодою церковною організацією, яка 1970 р. отримала статус автокефальної церкви та посіла чільне місце у диптиху автокефальних православних церков. Надання їй статусу автокефалії є предметом для суперечок і сьогодні, проте вона мала довгий історичний шлях становлення, який розпочався з 1724 р. Впродовж свого становлення Православна церква в Америці змогла перетворитися з православної місії у велику церковну структуру, яка об'єднала під своїм началом православних християн Північної Америки.

Історію становлення Православної церкви описували такі дослідники як А. Колодний [1] та О. Саган [4]. Зокрема К. Скурат [5] у своїй праці «Історія Помісних Православних Церков» дослідив передумови надання Томосу Православній церкві в Америці. Великий внесок до вищезазначеної теми зробили протоієрей Д. Григор'єв [2], М. Стокоє та Л. Кішковський [7].

Метою статті є дослідження основних віх розвитку Православної церкви в Америці, аналіз передумов поширення православ'я на території Північної Америки та розкриття етапів становлення Православної церкви в Америці.

Становлення Православної церкви в Америці було започатковано 1741 р., коли капітани російського імператорського флоту В. Берінгов та А. Чиріков відкрили Аляску й Алеутські острови. Водночас відомо, що 1648 р. російський дослідник С. Дежнев дрейфував навколо Чукотського півострова та згодом заснував пост Анадир неподалік Аляски. Упродовж декількох наступних поколінь налагодився торгівельний зв'язок між купцями із Сибіру та місцевим населенням Аляски. Російські промисловці приносили із собою не лише то-

вари для продажу й обміну, а елементи власної культури, зокрема релігію. Внаслідок цього православ'я поступово поширювалося по території Північної Америки: купці будували каплиці та хрестили її автохтонне населення. Духівництво та місіонери з'явилися на території Аляски значно пізніше [7, с. 6].

Серед алеутів особливо пам'ятне ім'я жителя Курської губернії, купця Григорія Івановича Шеліхова (1748-1795) – засновника Російсько-американської торгівельної компанії та перших постійних російських поселень на території Аляски й Алеутських островів. Деякі дослідники вказують на мирний характер стосунків Г. Шеліхова з місцевим населенням. Так, він налагоджував із алеутами торгівлю, навчав їх грамоти та рахунку. Одночасно він прагнув укорінити в їхній свідомості основні поняття православної віри, хрестив людей, оскільки священника серед купців спочатку не було [2, с. 3].

Інші ж акцентують на тому, що 1784 р. Г. Шеліхов висадився на о. Кодьяк разом із військовими. Між ним і корінним населенням виник конфлікт, який закінчився кровопролиттям і численними жертвами. Так була заснована колонія, яка, на думку Г. Шеліхова, мала впливати на місцеве населення так само, як і Британія на Гаваї та Іспанія на Філіппіни [7, с. 7].

1793 р. за проханням Г.І. Шеліхова Священний Синод надіслав до Аляски першу православну місію з вісьмох монахів-добровольців на чолі з архімандритом Йосафом (Болотовим). Головна її мета полягала у поширенні православ'я серед алеутського населення [5, с. 2]. Прибувши на острів Кодьяк у вересні 1794 р., місіонери були вражені станом колонії, зокрема жорстоким ставленням російських колоністів до острів'ян [7, с. 8].

Позаяк упродовж 1794-1796 рр. ці ченці

охрестили понад дванадцять тисяч алеутів та збудували декілька каплиць. 1795 р. один із них, ієромонах Ювеналій, прийняв мученицьку смерть від місцевого племені алеутів. 1980 р. він був зарахований до лику святих Православної церкви в Америці [2, с. 4]. У зв'язку з великою кількістю охрещених американців Священний Синод Російської православної церкви вирішив заснувати Північноамериканську місіонерську кафедру на о. Кодьяк. Саме тому 1799 р. до м. Іркутськ був викликаний архімандрит Йосафат, де його висвятили у сан єпископа Кодьяцького. Відтоді православна місія на о. Кодьяк отримала офіційну назву – Американська кодьяцька місія, хоча Священний Синод іменував її цією назвою ще з 1793 р. Того ж року внаслідок шторму корабель, на якому знаходився єпископ Кодьяцький, затонув біля берегів о. Уналашка.

Упродовж сорока років Американська кодьяцька місія продовжувала свою діяльність без єпископа, адже ніхто з православного духовенства не горів бажанням вирушити на невідомий материк і проповідувати православну віру місцевим племенам. Місія майже повністю припинила свою роботу внаслідок конфлікту між алеутським духовенством та адміністрацією Російсько-американської торгівельної компанії. 1811 р. ситуація так загострилася, що Священний Синод Російської православної церкви був вимушений закрити місіонерську кафедру, а всі справи Американської кодьяцької місії передати Іркутській єпархії. Однак варто зазначити, що один із ченців, старець Герман, упродовж сорока років успішно продовжував свою місіонерську службу в Америці, навчаючи місцеве населення різним ремеслам і поширюючи православну віру. Нині православні християни Аляски й Америки вшановують старця Германа як святого подвижника.

1824 р. на о. Уналашка прибув священник Іоанн Веніамінов (згодом - митрополит Московський і Коломенський Інокентій), якого нині православні США називають «апостолом Руської Америки». Він був не лише ревним місіонером, але й видатним етнографом і лінгвістом, зокрема вільно володів англійською [7, с. 11]. Щоб забезпечити успіх християнської проповіді серед алеутів, о. Іоанн вивчив алеутську мову, а також переклав нею Катехізіс, Євангеліє від Матвія й інші богослужбові книги. Він також збудував на острові церкву та відкрив школу для хлопчиків, у якій сам і викладав [2, с. 6]. Активна діяльність о. Іоанна почала відроджувати місію, однак для її успішного продовження потрібні були значні кошти. 1838 р.

він поїхав до Санкт-Петербурга, щоб домовитися зі Священним Синодом Російської православної церкви про краще фінансування місії. У Санкт-Петербурзі о. Іоанн висвятили у сан протоієрея, а 1840 р. після смерті дружини, – у сан єпископа Камчатського, Курильського й Алеутського з іменем Інокентій. Так, за таких обставин 1840 р. було відновлено Американську кодьяцьку місіонерську кафедру.

1850 р. єпископ Інокентій у звіті для Священного Синоду Російської православної церкви зазначав, що станом на 1850 р. на території Північно-Американської єпархії було 23130 православних вірян із місцевих племен, 24 священники та п'ять дияконів. Також було збудовано 24 храми та 54 каплиці. Того ж року єпископ Інокентій був рукопокладений у сан архієпископа [5, с. 14]. 1858 р. було створено два вікаріатства – Якутське (у м. Якутськ) під управлінням вікарного єпископа Павла (Попова) та Новоархангельське (на о. Сітка), на чолі з вікарним єпископом Петром (Єкатериновським). 1867 р. царський уряд продав Аляску Сполученим Штатам Америки. Святитель Інокентій наполіг, щоб у договір про її продаж додали пункт, згідно з яким усі храми та земельні ділянки, що належали Російській православній церкві в Америці, залишилися в її власності.

Після 1867 р. сприятливих умов для місіонерської роботи не було, адже православ'я не могло конкурувати з протестантизмом, який був фінансованим значно краще. 1869 р. Священний Синод Російської православної церкви заснував на території Новоархангельського вікаріатства Новорхангельську й Алеутську єпархію, а 1870 р. перейменував її на Алеутську й Аляскінську. На нову кафедру призначили єпископа Іоанна (Митропольського). 1872 р. єпископ переніс кафедру з Новоархангельська (о. Сітка) до м. Сан-Франциско. Відтак межі діяльності Алеутської й Аляскінської єпархії поширилася на всі штати Північної Америки. 1879 р. архієпископ Інокентій помер. Так завершився початковий етап становлення Православної церкви в Америці [2, с. 18].

1879 р. на кафедру Алеутської й Аляскінської єпархії був призначений єпископ Нестор (Засс), котрий зумів домовитися зі Священним Синодом Російської православної церкви про її належне фінансування. 1881 р. єпископ Нестор написав доповідь Священному Синоду, в якій зазначив, що на території єпархії діють дев'ять храмів, тридцять сім каплиць і служать десять священників. 1888 р. Алеутську й Аляскінську єпархію на кафедру очолив єпископ Володимир (Соколовський). З ним до Америки прибу-

ло понад двадцять священників. Він розпочав служити, зокрема проповідувати, англійською мовою. Завдяки таким нововведенням парафії поступово збільшувалися, адже їхніми прихожанами зазвичай були американці [2, с. 19].

Наприкінці XIX ст. розпочалася масова еміграція безземельних селян із Австро-Угорщини до Канади та Північної Америки. Частина з них належала до Греко-католицької церкви. Вони об'єднувалися у парафії, споруджували свої храми та запрошували священнослужителів.

Наприкінці XIX ст. духівництво Алеутської й Аляскінської єпархії звернуло увагу на протоієрея Олексія Товта (1853-1909), русина за походженням [5, с. 4]. Прибувши у 1889 р. з Пряшівщини до Америки та не отримавши підтримки від Римо-католицької церкви, протоієрей Олексій на прохання закарпатських русинів очолив православну парафію у Міннеаполісі. 1891 р. разом із парафіянами (361 особою) єпископ Володимир приєднав його до Алеутської й Аляскінської єпархії [2, с. 20].

У 1891 р. кафедру Алеутської й Аляскінської єпархії очолив єпископ Миколай (Зіоров). За час його управління кількість священників у ній значно збільшилася. Так, 1895 р. у своїй доповіді для Священного Синоду Російської православної церкви він зазначав, що у його єпархії діють 26 храмів, служать 16 священників і понад двадцять дияконів. Того ж року в Нью-Йорку вийшов друком офіційний орган єпархії «Американський православний вісник» за редакцією о. Олександра Хотовицького [2, с. 23].

У 1898 р. Алеутську й Аляскінську єпархію очолив єпископ Тихон (Белавін), майбутній Патріарх РПЦ. 4 лютого 1900 р. рішенням Священного Синоду Російської православної церкви Алеутська й Аляскінська єпархія змінила свою назву на Алеутську та Північно-Американську, а у зв'язку зі збільшенням кількості православних приходів у західних штатах Америки, тоді ж її єпархіальний центр був перенесений із Сан-Франциско до Нью-Йорка [5, с. 5]. У 1905 р. єпископ Тихон реорганізував місіонерську школу у Міннеаполісі на духовну семінарію, проте через недостатнє фінансування у 1923 р. її закрили. У період з 1903 по 1904 рр. на території єпархії були створені два вікаріатства: на о. Сітка (очолив єпископ Інокентій (Пустинський) і для православних сирорабів – у Брукліні (очолив єпископ Рафаїл (Хаваніні) [2, с. 24]. 1905 р. у звіті до Священного Синоду єпископ Тихон запропонував, щоб Алеутська та Північно-Американська єпархія стала самостійною мультинаціональною православною єпархією та містила різні етнічні правос-

лавні дієцезії Америки [7, с. 19].

1907 р. у м. Мейнфілд був скликаний Перший (Всеамериканський), православний Собор Північно-Американської єпархії, який затвердив її офіційну назву – «Російська православна греко-кафолічна церква в Північній Америці під юрисдикцією священноначалія від Церкви Російської». Головні питання Собору – подальша доля місії та юридичний статус Алеутської та Північно-Американської єпархії як майбутньої автокефальної Православної церкви в Північній Америці. У своїй доповіді Священному Синоду РПЦ єпископ Тихон зазначив: «не варто не зважити на ту обставину, що життя у Новому Світі порівняно зі старим має свої особливості, на які доводиться зважити й тутешній церкві, а тому їй потрібно надати більшу автономію, ніж іншим російським митрополіям» [2, с. 25].

У 1907 р. Алеутську та Північно-Американську єпархію очолював архієпископ Платон (Рождественський), котрий був переконаний, що для повноцінного існування та продовження своєї місії єпархія повинна стати фінансово незалежною. 1914 р. архієпископа Платона було переведено на служіння до Кишинівської єпархії, а на його місце призначили архієпископа Євдокима (Мещерського), який також підтримував ідею автокефалії Алеутської та Північно-Американської єпархії. Останній вважав, що через її територіальну віддаленість Священний Синод РПЦ не міг уповні усвідомлювати всі нюанси діяльності місії. У 1917 р. архієпископ Євдоким прибув на Всеросійський церковний Собор, де його призначили архієпископом Нижньогородським.

У період з 1891 по 1917 рр. до Алеутської та Північно-Американської єпархії приєдналося близько 120 уніатських приходів закарпатських русинів. На 1918 р. до неї входили чотири вікаріатства – Аляскінське, Бруклінське, Піттсбургське та Канадське, сиро-арабська, албанська та сербська місії, одна семінарія та два духовні училища, 306 церков і каплиць. Вона випускала у світ чотири православні журнали й одну газету [2, с. 31].

Після політичних подій у Росії кінця 1917 р. її зв'язок зі Священним Синодом Російської православної церкви обірвався. Для вирішення питань, що назріли після революції у Росії, 1919 р. у Клівленді був скликаний Другий Всеамериканський Собор, на якому єпископа Олександра (Немоловського) було обрано архієреєм Алеутської та Північно-Американської єпархії. Важливе значення Другого Всеамериканського Собору полягало у тому, що вибори пра-

влячого архієрея заклали основу для майбутніх виборів предстоятеля Православної церкви в Америці. Через труднощі управління в умовах вимушеного відриву від Російської православної церкви архієрей не побажав залишатися на кафедрі. Коли з Росії до Америки прибув митрополит Херсонський і Одеський Платон (Рожественський), який очолював до цього Алеутську та Північно-Американську єпархію з 1907 по 1914 рр., преосвященний Олександр передав йому всі повноваження щодо управління єпархією (1922 р.), а сам виїхав до Європи [5, с. 6].

Митрополита Платона як правлячого архієрея в Америці було визначено на Третньому Всеамериканському Соборі 1922 р., а наступного року він отримав офіційне повідомлення від патріарха Тихона про призначення його на кафедру Алеутської та Північно-Американської єпархії й одночасно про звільнення від управління Херсонською і Одеською єпархією. Скликавши 1924 р. Четвертий Всеамериканський Собор у м. Детройт, митрополит зумів налагодити діяльність єпархії. Враховуючи політичну ситуацію у світі та країні, Алеутська та Північно-Американська єпархія відмовилася підпорядковуватися Священному Синоду Російської православної церкви, оскільки останнє означало визнання лояльності стосовно СРСР і його політики. Того ж року Алеутська та Північно-Американська єпархія почала іменувати себе Тимчасовим митрополичим округом, а митрополит Платон став іменуватися митрополитом усієї Америки і Канади. Тимчасовим митрополичим округом правив митрополит, Собор єпископів і митрополича рада [2, с. 32]. Цей Собор виправдовував це рішення, цитуючи 1920 р. декрет патріарха Тихона «Про дозвіл на самоврядування для єпархій, відокремлених від патріархату політичними або військовими кордонами» [7, с. 29].

Патріарх Тихон, дізнавшись про неканонічну діяльність митрополита Платона, у січні 1924 р. спеціальним указом звільнив його від управління Алеутської та Північно-Американської єпархії (Тимчасовий митрополичий округ). Патріарх визнав неканонічною постанову про її тимчасову автономію без попередньої консультації та згоди на те Російської православної церкви. 1924 р. він призначив архієпископа Веніаміна (Федченко) архієпископом Алеутським та Північноамериканським у званні екзарха московського патріарха та главою Російської православної єпископії у Північній Америці. Того ж року з Москви до США прибув одружений архієрей Іоанн Кед-

ровський, представник «Живої церкви», який співпрацював із комуністичною владою Росії. Він зумів представити себе як «справжнього» представника вищої церковної влади в СРСР, відібрати у митрополита Платона кафедральний собор у Нью-Йорку з резиденцією та переманити декілька приходів. У паніці Тимчасовий митрополичий округ почав повертати майно своїм парафіям і дієцезіям, оновлюючи систему незалежних православних парафій, проти яких так довго боровся. За словами відомого богослова О. Шмемана, «реально, якщо не в теорії, Північно-американська єпархія почала руйнуватися та стала добровільною федерацією з де-факто незалежними парафіями, які втратили загальне призначення місії» [7, с. 30]. Очільникам округу довелося піклуватися про збереження своєї пастви та тимчасово призупинити місіонерську діяльність.

Тим часом, унаслідок революційних подій у Росії, у 1920 р. група архієреїв на чолі з ієрархом Російської православної церкви, митрополитом Київським і Галицьким Антонієм (Храповицьким) організувала у Константинополі Тимчасове вище церковне управління закордоном. Патріарх Тихон визнав його тимчасовим, тобто до завершення революційних подій у СРСР. Згодом митрополит Антоній без дозволу патріарха перейменував Тимчасове вище церковне управління закордоном в Архієрейський синод Російської православної церкви закордоном. У 1927 р., перебравши на себе функції автокефальної церкви, цей синод наклав заборону на митрополита Платона та направив на його місце єпископа Аполлінарія (Кошевого). Так утворилася нова церковна організація, яка з новою хвилею російських емігрантів збільшила кількість парафій Російської православної церкви закордоном (РПЦЗ) [2, с. 37].

20 квітня 1934 р. митрополит Платон помер. Того ж року рішенням П'ятого Всеамериканського Собору предстоятелем Тимчасового митрополичого округу було обрано Феофіла (Пашковського). 1935 р. у м. Сремські Карловці (Сербія) за ініціативою сербського патріарха були скликані збори глав церков православно-го зарубіжжя. Під час них три округи РПЦЗ виявили бажання об'єднатися з Тимчасовим митрополичим округом, визнавши канонічну владу митрополита Феофіла та Російську православну церкву як джерело канонічності. 1937 р. Митрополит Феофіл на Шостому Всеамериканському Соборі у Нью-Йорку наголосив на проголошенні автономії Тимчасового митрополичого округу, прийнятті «Тимчасового по-

ложення» про управління Митрополічим округом незалежно від РПЦ й об'єднанні з трьома округами РПЦЗ. Зазначимо, що ця угода була лише на папері, реального ж об'єднання не відбулося [4, с. 619]. 1943 р. митрополита Сергія (Страгородського) було обрано патріархом Руської православної церкви. Митрополит Феofil видав наказ поминати патріарха Сергія в усіх храмах Тимчасового митрополічного округу [2, с. 38].

1943 р. розпочався новою політикою радянської влади з відновлення Російської православної церкви. 8 вересня 1943 р. у Москві був скликаний Помісний Собор. На ньому було обрано патріархом митрополита Сергія (Страгородського) та ухвалено нову назву Російської православної церкви – Руська православна церква. Також було розглянуто питання про відновлення зв'язків із місіями та приходами, що були втрачені у воєнний період. Цей крок Тимчасовий митрополічий округ розглядав як шанс возз'єднання з Руською православною церквою, адже він вважав її джерелом своєї канонічності. Цього ж року до США прибув архієпископ Олексій (Ярославський) із вимогами для возз'єднання Тимчасового митрополічного округу з Руською православною церквою. Для цього митрополія повинна була: визнати Московського патріарха главою Російської православної церкви як у СРСР, так і в США, розірвати всі зв'язки з РПЦЗ та скликати Всеамериканський Собор під керівництвом архієпископа Олексія. Архієрейський Собор Тимчасового митрополічного округу відхилив ці умови, не визнаючи канонічності заборони, накладеної на неї 1934 р. Розвиток подальших подій подавав нові надії на відновлення бажаного возз'єднання. 1945 р. у Москві був скликаний Помісний Собор, під час якого планувалося обрання наступника патріарха Сергія. На нього митрополит Феofil послав своїх представників – єпископа Аляски Олексія (Пантелєєва) та секретаря Митрополічої ради протоієрея Іоанна Дзвончика. Але через труднощі комунікацій в умовах Другої світової війни, вони прибули до Москви вже після закінчення Собору [2, с. 40].

У листопаді 1946 р. відбувся Сьомий Всеамериканський Собор, під час якого більшість присутніх проголосувала за відновлення зв'язків і продовження переговорів із Руською православною церквою. Також на Соборі було визнано патріарха главою Руської православної церкви та порушено питання адміністративної автономії Тимчасового митрополічного округу в Північній Америці. 1947 р. Тимчасо-

вий митрополічий округ розірвав свої зв'язки з округами РПЦЗ. У лютому 1947 р., як повноважний представник Московського патріарха, до Америки прибув митрополит Григорій (Чуков). Переговори не мали позитивного результату, оскільки Митрополічий округ вимагав автономію, на що Руська православна церква не була згідна, крім того, розпочалася «холодна війна» між СРСР і США [4, с. 619].

1950 р. митрополитом Тимчасового митрополічного округу був обраний Леонтій (Туркевич). Тоді ж до Свято-Володимирської семінарії – відомого богословського закладу, прибули видатні богослови та мислителі Г. Флоровський, О. Шмеман, І. Мейєндорф. Саме вони упродовж наступних двадцяти років мали важливе значення для митрополії.

1950 р. із благословенням митрополита Леонтія Тимчасовий митрополічий округ узяв участь в екуменічній діяльності та вступив до Національної ради церков, а 1954 р. – до Всесвітньої ради церков. 1955 р. на Восьмому Всеамериканському Соборі було затверджено новий статут, який упорядкував діяльність митрополії на внутрішньоцерковному рівні. Згідно з ним, Тимчасовим митрополічим округом керував митрополит і Священний Синод, до складу якого входили всі єпархіальні архієреї. Він засідав двічі на рік. Тричі на рік скликали Всеамериканський Собор. Між Соборами раз на рік під керівництвом митрополита засідала Митрополіча рада. Тоді ж при Тимчасовому митрополічому окрузі було створено відділи: зовнішніх зв'язків, освіти, місіонерства, благодійності [2, с. 42].

Неофіційний зв'язок між представниками Руської православної церкви та Тимчасовим митрополічим округом було встановлено у 1961 р. під час Генеральної асамблеї Всесвітньої ради церков у Делі. 1963 р. голова Відділу зовнішніх церковних відносин Московського патріархату, митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим неофіційно зустрівся з О. Шмеманом та І. Мейєндорфом у Нью-Йорку.

Офіційні відносини між представниками Московського патріархату та Тимчасовим митрополічим округом щодо відновлення канонічних зв'язків розпочалися 1969 р. За дорученням Священного Синоду від Московського патріархату переговори щодо цього вів митрополит Ленінградський і Новгородський Никодим. Делегацію Тимчасового митрополічного округу на зустрічах очолював єпископ Філадельфійський і Пенсільванський Кипріан. Попередні консультації між представниками Московського патріархату й Американської

митрополії відбувалися у Нью-Йорку 21 січня та 3 лютого 1969 р. Результати цих зустрічей Священний Синод Руської православної церкви розглянув на засіданні 5 серпня 1969 р.

Перша офіційна зустріч представників Московського патріархату та Тимчасового митрополичого округу в Америці відбулася 24 та 25 серпня 1969 р. у Женеві. 17 листопада 1969 р. Священний Синод Руської православної церкви доручив митрополитові Ленінградському і Новгородському Никодиму продовжувати переговори. 28 листопада 1969 р. у Токіо відбулася друга офіційна зустріч представників обох церков [5, с. 11]. Результати Токійських зустрічей Священний Синод схвалив на засіданні 17 березня 1970 р. Одночасно було вирішено направити до США митрополита Ленінградського і Новгородського Никодима для завершення переговорів з Тимчасовим митрополичим округом та укласти Угоду про результати переговорів між патріаршим престолом Руської православної церкви і Тимчасовим митрополичим округом. Для виконання цієї постанови Священного Синоду Руської православної церкви у березні 1970 р. митрополит Никодим відвідав США та провів завершальну стадію переговорів. 31 березня він підписав угоду. З боку Тимчасового митрополичого округу її підписав архієпископ Нью-Йоркський, митрополит усієї Америки і Канади Іриней. Тоді ж митрополит Іриней за рішенням Великого Собору та єпископів Тимчасового митрополичого округу вручив митрополитові Никодиму прохання на ім'я патріарха Московського Олексія про те, щоб Руська православна церква дарувала автокефалію Тимчасовому митрополичому округу.

9 квітня 1970 р. Священний Синод Руської православної церкви зняв заборону з ієрархії Тимчасового митрополичого округу, накладену патріархом Тихоном 12 грудня 1947 р., а 10 квітня 1970 р. після опитування єпископів Московського патріархату, котрі дали свої письмові свідчення, Священний Синод Руської православної церкви на розширеному засіданні ухвалив надати автокефалію Тимчасовому митрополичому округу.

Того ж дня було підписано патріарший і синодний Томос про автокефалію Тимчасового митрополичого округу. У зв'язку зі смертю патріарха Олексія вручення Томоса відбулося лише 18 травня 1970 р. Акт вручення Томоса вчинив патріарший місцеблюститель, митрополит Крутицький і Коломенський Пимен єпископові Аляски Феодосію – повноважному главі делегації Тимчасового митрополичого округу

у залі Священного Синоду Руської православної церкви. Під час вручення Томоса були присутні члени Священного Синоду, група архієреїв Руської православної церкви та інші співробітники синодних відділів. Присутнім на цій події був Надзвичайний і повноважний посол США в СРСР Джекоб Бім із дружиною [5, с. 11]. Значну роль у підготовці цього рішення відіграв протоієрей (згодом протопресвітер) Олександр Шмеман.

Водночас 44 парафії, які не побажали ввійти до нової автокефальної церкви, були об'єднані у патріарші приходи Руської православної церкви в США. Акцентуємо, що рішення Московської патріархії суперечило баченню майбутнього православ'я у Північній Америці Константинопольським патріархатом. У Томосі було вказано, Тимчасовий митрополичий округ, іменованій відтепер Автокефальною православною церквою в Америці, має всі повноваження, привілеї та права, властиві автокефальній церкві. Ці пункти статуту дали змогу впорядкувати та налагодити внутрішньоцерковне життя Православної церкви в Америці.

Зазначимо, що Всеамериканські Собори з 1907 по 1970 рр. носили назву «All-American Sobors», починаючи з 1970 р. ці Собори називались «All-American Councils», однак при перекладі даних назв використовуємо назву «Всеамериканський Собор».

Перший Всеамериканський Собор Автокефальної православної церкви в Америці, що відбувся у жовтні 1970 р. у Свято-Тихоновському монастирі м. Саут-Кейнан, штат Пенсільванія, урочисто оголосив автокефалію своєї церкви. У жовтні 1971 р. Другий Всеамериканський Собор Автокефальної православної церкви в Америці затвердив її статут і встановив офіційну назву – «Православна Церква в Америці».

Таким чином, Православна церква в Америці у період свого становлення мала декілька ключових історичних моментів, які можна охарактеризувати як основні віхи її розвитку. Так, до них належать діяльність першої православної місії у Північній Америці, заснування Алеутської й Аляскінської єпархії, розрив відносин Алеутської та Північно-Американської єпархії з Російською православною церквою, створення Тимчасового митрополичого округу та надання Православній церкві в Америці автокефалії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Академічне релігієзнавство: підручник / За ред. А. Колодного. Київ: Світ знань, 2000. 862 с.
2. Григорьев Д. прот. От древнего Валаама до Нового Света: Русская Православная Миссия в Северной Америке. Москва: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный

університет, 2007. 209 с.

3. Православна церква в Америці (The Orthodox Church in America). Офіційний сайт. URL: <http://oca.org>

4. Саган О.Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ: Світ знань, 2004. 910 с.

5. Скурат К. История Поместных Православных Церквей: учебное пособие: в 2-х т. Москва: Русские огни, 1994. Т. 1. 388 с.

6. A legacy of excellence: St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary 1938-1988. URL: <https://bjsedward12.wordpress.com>

7. Stokoe M., Kishkovsky L. Orthodox Christians in North America, 1794-1994. Syosset (New York): Orthodox Christian Publications Center, 1995. 145 с.

8. St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary. URL: <https://www.svots.edu/about/history>

Honcharuk Vasyi

The Main Milestones Development of the Orthodox Church in America

The founding of the first Russian colony on Kodiak Island, by traders from the Russian-American Trade Company in 1748, allowed to spread Orthodoxy gradually across the territory of North America. In order to establish peaceful ties with the local tribes, the Holy Synod of the Russian Orthodox Church in 1793 sent on the island the first Orthodox mission, which during its activity was not very successful and gradually collapsed. The resumption of the mission's activity was connected with the arrival in 1824, of the priest Innocent, the first official bishop of North America. Since his governing, the territory of the eparchy increased, and the number of parishioners gradually grew. Under the rule of bishop Innocent and his successors, the diocese developed: the mission preached and baptized the inhabitants of many tribes of the isles, built Sunday schools, seminaries, chapels and temples; the service was conducted in English. As a result of the emigration processes, the North American diocese on a voluntary basis included a large number of international parishes, which gained the assistance and support of the diocese.

Since 1917, as a result of revolutionary events in Tsarist Russia, the North American diocese lost the patronage and had to act independently. Since the links with the Holy Synod of the Russian Orthodox Church broke up, in 1924, at the Third All-American Sobor, the diocese decided to call itself the Temporary Metropolitan District, guided by the decree of Patriarch Tikhon. The views of the ruling Archbishop of the diocese and the Holy Synod of the Russian Orthodox Church diverged since the latter considered such activity non-canonical. In 1924 Patriarch Tikhon founded the Moscow Exarchate in North America. In 1925, married bishop John Kedrovsky, a representative of the «Living Church», arrived in the United States. Cooperating with the communist authorities of Russia, he managed to take away Metropolitan Platon's Cathedral in New York. In order to keep the diocese from schism, the Temporary Metropolitan District concluded an agreement with the Orthodox Church abroad.

Starting from 1946, the Temporary Metropolitan District and the Russian Orthodox Church gradually worked on restoring relations. On March 31, 1970, talks between representatives of both churches were successfully held. On April 9, 1970, the Holy Synod of the Russian Orthodox Church ended a ban on the hierarchy of the Temporary Metropolitan District, and on April 10, it approved the granting of autocephaly to the Temporary Metropolitan District. On the same day, patriarchal Tomos was signed, granting the autocephaly to the Temporary Metropolitan District, but its official handing took place only on May 18, 1970. In October 1971, the Temporary Metropolitan District officially began to call itself the Orthodox Church in America. The decision of the Moscow Patriarchate differed from Patriarch of Constantinople view of the future of Orthodoxy in North America, but that did not prevent the Orthodox Church in America from becoming a full-fledged Orthodox Church and taking a corresponding place among the diptych of autocephalous churches.

Keywords: Orthodox Church in America, orthodoxy, orthodox mission, autocephaly, North America, Temporary Metropolitan District, Russian Orthodox Church

Надійшла до редакції / Received: 11.11.2018

Схвалено до друку / Accepted: 25.12.2018